

УДК 78. 036. 9

Юрій ЛОШКОВ,

доктор мистецтвознавства,
професор кафедри народних інструментів
Харківської державної академії культури

РОК-МУЗИКА В УКРАЇНІ: ПЕРІОД ВІДРОДЖЕННЯ

Лошков Ю. Рок-музика в Україні: період відродження.

Виявляються ознаки відродження рок-музики в українській культурі у 1980-і рр. після поступового зменшення утисків радянської ідеологічної системи. Визначається специфіка функціонування офіційних (професійних філармонічних і самодіяльних) та андеграундних рок-груп. Зазначається, що послаблення ідеологічної цензури сприяло активізації пошуку шляхів національної самоідентифікації українських рок-гуртів. Розглядаються аспекти відродження концертних і фестивалів заходів, рок-клубів; легалізації друкованих періодичних видань. Зазначається, що створення інфраструктури спрямовано на здійснення організаційної та інформаційної функцій у галузі вітчизняної рок-музики.

Ключові слова: українська культура, рок-музика, рок-група, рок-клуб, фестиваль.

Loshkov I. Rock music in Ukraine: period of revival.

In this article was defined the peculiarities of revival rock music the Ukrainian culture in 1980th after gradual reduction of oppressions of the soviet ideological system. Was determined the specific of functioning of official (professional philharmonic and amateur) and underground rock bands. It is marked that reduction of ideological censorship assisted activation of search of ways of national self-definition of Ukrainian rock bands. Are examined aspects of revival of concerto and festival events are examined, rock club; legalization of print periodic editions. It is marked that creation of infrastructure is directed to on implementation organizational and informative functions in the field of Ukrainian rock music.

Key words: Ukrainian culture, rock music, rock band, rock club, festival.

Лошков Ю. Рок-музыка в Украине: период возрождения.

Определяются черты возрождения рок-музыки в украинской культуре в 1980-х гг. после постепенного уменьшения притеснений советской идеологической системы. Определяется специфика функционирования официальных (профессиональных филармонических и самодельных) и андеграундных рок-групп. Отмечается, что послабление идеологической цензуры способствовало активизации поиска путей национальной самоидентификации украинских рок-коллективов. Рассматриваются аспекты возрождения концертных и фестивальных мероприятий, рок-клубов; легализации печатных периодических изданий. Отмечается, что создание инфраструктуры направлено на выполнение организационной и информационной функций в сфере отечественной рок-музыки.

Ключевые слова: украинская культура, рок-музыка, рок-группа, рок-клуб, фестиваль.

Специфіка функціонування рок-музики в сучасній Україні обумовлена не тільки впливом нинішніх соціокультурних реалій, а й традиціями, закладеними в творчості попередників. Якщо на етапі культивування (друга половина 1960-х – 1970-ті рр.) рок-музика була складовою молодіжної субкультури та нелегальним явищем, яке йшло в розріз із радянською культурною

політикою, то з 1980-х рр. ставлення до рок-музики як форми самореалізації творчої особистості поступово змінюється, а демократизація пострадянського суспільства виводить цей музичний пласт з андеграунду і стимулює його поступову асиміляцію в сучасних соціокультурних умовах.

Незважаючи на помітну роль рок-музики в сучасній українській культурі, вона як предмет наукового дослідження поки що серйозно не вивчається. Це підтверджує, зокрема, відсутність аналітичних узагальнюючих праць. Дана стаття є продовженням попередніх публікацій автора [10-12] та присвячена специфіці відродження після утисків радянської ідеологічної системи й розповсюдження рок-музики в українській культурі з 1980-х рр. Недостатня розробленість означеного питання та усвідомлення цього факту як проблеми зумовило *мету* даної публікації.

Культивування рок-музики у вітчизняній культурі розпочалося в 1960-х рр., а основними характерними ознаками її становлення в Україні в другій половині 1960-х – 1970-х рр. стали: 1) андеграундне становище рок-музики в радянській культурі; 2) професійне опанування стилістикою рок-музики, перш за все, в межах діяльності офіційних вокально-інструментальних ансамблів (ВІА); 3) започаткування основних елементів рок-культури – рок-клуби як творчо-організаційні об'єднання, розважальні заклади як концертні майданчики, самвидавська преса, фестивально-конкурсні заходи; 4) еволюція репертуару від відтворення композицій провідних західних рок-груп до самовизначення в контексті створення російсько- та україномовних текстів.

Утиски з боку радянської ідеологічної системи, що активізувалися з початку 1970-х рр. і позначилися, зокрема, на забороні запису й трансляції як україномовних авторських композицій, так і народних пісень в обробках рок-груп і ВІА, призвели до стагнації в галузі вітчизняної рок-музики.

Поступова легалізація рок-музики в Україні починається з 1980-х рр. Потужний прорив рок-музики на професійну сцену значною мірою пояснювався прагненнями молоді публіки безпосередньо сприймати музику, яка захоплювала своєю енергетикою під час прослуховування аудіо записів, або «неофіційних» концертів у звичай непридатних для музичних

виступів приміщеннях. Фактично, незважаючи на повну відсутність підтримки з боку державних культурних органів, рок став улюбленою музикою радянської молоді [13, с. 222].

Знаковою для цього процесу подією став один із найзначніших та представницьких на радянському просторі рок-фестивалів «Весенние ритмы» (Тбілісі), який пройшов у березні 1980 р. На цьому форумі виступали різноманітні за офіційним статусом колективи з України, Прибалтики, Кавказу, Москви, Ленінграда: філармонічні ВІА, ресторанны, самодіяльні з будинків культури й чистий «андеграунд». Переможцями стали як відомі на той час «Машина времени» (Москва) та «Магнетик Бенд» (Естонія) (поділили 1 місце), так і молода московська група «Автограф» (2 місце). Третє місце, разом із грузинською групою «Лабіринт», посіла самобутня українська арт-рокова група «Діалог» (Миколаїв), яка виконала масштабне музичне полотно — сюїту «Под одним небом» на вірші С. Кірсанова, а автор музики сюїти та лідер групи Кім Брейтбург був відзначений як кращий вокаліст [4].

Після фестивалю почалася ера виходу рок-музики з андеграунду. В афішах музичні колективи стали визначати як рок-групи, а в офіційній пресі з'являється інформаційний матеріал стосовно популярних західних і вітчизняних рок-груп і рок-виконавців, їх концертних виступів тощо. Найпомітніше місце серед популяризаторів рок-музики займали столичні молодіжні журнали «Ровесник» і «Студенческий меридиан», які поширювалися по підписці на радянському просторі. Зокрема, у 1980-х рр. на сторінках «Ровесника» С. Кастальський розпочав друкувати свою «Рок-Енциклопедію», а на шпальтах «Студенческого меридиана» функціонувала рубрика («Дискотека», після 1988 – «Орбіта»), де висвітлювалися новини західної та радянської рок- і поп-музики. Перш за все, в означених виданнях друкувалася інформація про західну рок-музику, відносно ж вітчизняного простору матеріал міг стосуватися лише музичних колективів, які мали офіційний статус.

Гурт «Диалог»

У цьому контексті покажемо творчий шлях гурту «Диалог», котрий з 1979 р. мав професійний філармонічний статус. Активна гастрольна діяльність колективу зумовила спрямованість на оформлення виступів як яскравих видовищ. Так, у 1982 р. група поставила наступний *opus magnum* К. Брейтбурга, сюїту «Я — человек» (на вірші відомого литовського поета Ю. Марцинкявічуса). В музичному плані вона багато в чому мала спільні риси з артроковими опусами британських груп «GENESIS» і «YES», а концертний виступ мав вигляд ефектного лайт-шоу. Концерти групи, як правило, склалися з двох відділень: в першому слухачам пропонувалась певна сюїта, в другому — пісенна програма, яка демонструвала талант музикантів створювати короткі, мелодичні виразні номери, в котрих уживались елементи *rock'n'roll*, *reggae*, *new wave* та інших напрямків.

У травні 1986 р. «Диалог» вдало виступив на першому офіційному московському фестивалі популярної музики «Рок-панорама», організованому комсомольськими організаціями та редакцією газети «Московский комсомолец». Українська група виступила під час відкриття фестивалю з композицією К. Брейтбурга «Раздели со мной» на слова С. Кірсанова, а в гала-концерті виконала фрагменти з композиції «Однажды, завтра» (К. Брейтбург — С. Кірсанов). Виступаючи поряд з такими самобутніми колективами, як «Машина времени», «Крузиз», «Ария»,

«Браво» та ін., «Диалог» отримав приз за кращу розробку громадянської теми [15].

«Диалог» став першою радянською рок-групою, якій було дозволено гастрювати поза межами СРСР і навіть у капіталістичних країнах. Так, навесні 1987 р. український колектив представляв звукозаписуючу індустрію СРСР під час фестивалю *MIDEM* в Каннах (Франція), де отримав схвальну пресу й низку запрошень від організаторів концертів і фестивалів [3].

Жанрові ознаки рок-музики культивувалися в творчості гуртів, які створювалися та функціонували в межах офіційної художньої самодіяльності (зокрема, при середніх і вищих навчальних закладах). Такі групи мали можливість стабільно проводити репетиції та брати участь в концертних заходах, утім їх репертуар знаходився під жорсткою цензурою. Для таких колективів проводилися конкурсні заходи з відповідною ідеологічною спрямованістю. Наприклад, лідер легендарної київської панк-групи «Дети майора Телятникова» Геннадій Дунаєв перед заснуванням колективу грав у офіційній групі «Піснядари», а в 1987 р. виборов перше місце на фестивалі-конкурсі політичної пісні [8].

Для андеграундних колективів середина 1980-х рр. проходила в постійних утисках з боку офіційних ідеологічних структур. Протягом 1984-1985 рр. комсомольськими працівниками склалися так звані «чорні списки» заборонених рок-груп [17]. Такі колективи не мали можливості публічно виступати, чи знайти приміщення для репетицій. Зокрема, протягом 1983-1986 рр. не мала постійного «притулку» культова київська група «Едем», проводячи репетиції у квартирі одного з учасників колективу [5]. На квартирі Г. Дунаєва його група записувала свої магнітоальбоми [7].

Після XXVII з'їзду КПРС (25.02-6.03.1986 р.), на якому були висунуті лозунги «гласності» й «перебудови», протягом року відбулося відродження рок-клубів, у межах діяльності котрих робилися спроби вирішувати різноманітні організаційні проблеми. Так, львівський

рок-клуб, об'єднавши значну кількість місцевих рок-музикантів, займався створенням умов для повноцінних репетицій, організовував концертні заходи за участю місцевих і запрошених груп. «Музична вітальня» київського рок-клубу «Кузня» займалась організацією концертів і пропагандою місцевої альтернативної рок-музики, перш за все, представників важкого року. Гурти, які в своїй музиці культивували панк-рок, у 1988 р. створили альтернативне творче об'єднання «Рок-артіль» [20].

Рок-клуби переймалися проблемами запису й розповсюдження нових альбомів, створення умов для обміну й поширення різноманітної інформації, пов'язаної з рок-музикою. Це зумовило виникнення центрів «Нова музична сцена» в Одесі, «Рок-артіль» в Києві, «Нова сцена» в Харкові як своєрідного симбіозу аудіокомпанії та концертної організації. Здебільшого, під егідою таких центрів видавалися й рок-журнали (так звані «самвидав») «Гучномовець», «Галас» (Київ), «Гей-гоп» (Івано-Франківськ) тощо.

Популярність рок-музики в Україні сприяла й появі в офіційному регіональному виданні ВЛКСМ – київській газеті «Молода гвардія» музичної сторінки «Фонограф». Зокрема, тут містилася реклама релізів записів молодих українських груп, що здійснювалися на студії «Фонограф», яка на той час являла собою симбіоз концертно-видавничої агенції та, окрім записів, організовувала рок-фестивалі («Дебют-86», «Фонограф»-89, «Йолки-палки»-90), вперше вивезла вітчизняні рок-гурти за кордон (краківський фестиваль «Дикі поля») [20].

На перетині інтересів любителів рок-музики та комсомольських функціонерів в другій половині 1980-х рр. виникає практика проведення регіональних фестивалів. Зокрема, вже в 1986 р. такі заходи відбулися у Новій Каховці, Львові та Києві, у 1987 р. – донецький фестиваль рок-музики, «Молодіжне перехрестя» і «Рок-діалог» у Києві тощо. Завдяки таким заходам ставали відомими й популярними талановиті самодіяльні рок-групи. Так, «Едем» отримав визнання після виступу на

київському фестивалі «Дебют-86», а вже через два роки, за опитуванням газети «Молода гвардія», потрапив у двадцятку кращих груп СРСР. Створений в 1978 р. у Донецьку «Дикий мед» лише після виступів у 1988 р. на фестивалях у Києві, Ростові та Вінниці отримав репутацію однієї з найбільш перспективних груп вітчизняного року [1, сс. 263, 83].

Музична рубрика «Фонограф»
(газета «Молода гвардія»)

Ще в середині 1980-х рр. більшість відомих рок-колективів України, як і інших республік СРСР, були російськомовними. Окрім вищезгаданих миколаївського «Діалогу» та донецького «Дикого меда», популярною була заснована в 1981 р. київська група «Коллежский ассессор», яка в 1989 р. у Польщі та Шотландії представляла радянський рок-авангард [1, с. 121]. Один із представників «одеського рок-фронту» гурт «Бастион», створений 1984 р., здобув визнання, граючи жорсткий глем-рок з яскравим одеським колоритом на фестивалях «Подольск-87», «СыРок-88» [19, с. 118]. Інша одеська хард-рокова група «Кратер», як і «Бастион», у 1988 р. знялася в художньому фільмі «Дискжокей» та припинила існування на початку 1990-х рр. [1, с. 127]. Помітну роль на радянському рок-просторі того періоду відігравав попередник рок-групи «Разные люди» харківський колектив «Группа продленного дня», або «ГПД», перш за все, завдяки злим і безкомпромисним пісням-памфлетам Олександра Чернецького. Група багато гастролювала по країні, виступала на III-му фестивалі рок-клубу в місті Горький в

березні 1988 р. і на VI-му Ленінградському рок-фестивалі, де були визнані одним з найяскравіших відкриттів. По країні розходилося безліч їх «альбомів», як правило, любительських записів з тих чи інших концертів [14].

Вітчизняні рок-гурти, діяльність котрих припадає на 1980-ті рр., продовжили розпочаті в попередній період пошуки самотності через створення україномовного репертуару. Ця тенденція яскраво простежується на творчій долі рок-гурту «Криголам», заснованому в 1983 р. в Херсонській області. Колектив, який записав 11 андеграундних альбомів в напрямках блюз-рок, фолк-рок, ритм-енд-блюз, хард-рок, хеві-метал, на початковому етапі віддавав перевагу російськомовним текстам. Перший україномовний альбом «Круїз» музиканти випустили в 1986 р. і передали його на конкурс фонограм у Санкт-Петербург. Хоча «Криголам» не став переможцем цього заходу, утім преса приділила увагу колективу, відзначивши його як єдиний україномовний гурт з 40 музичних груп з України [9].

На кінець 1980-х рр. припадає початок творчої діяльності нині провідних та відомих далеко за межами батьківщини україномовних музичних колективів. Так, перший виступ київської групи «Воплі Відоплясова» («ВВ») відбувся в 1987 р., рок-гурту «Брати Гадюкіни» (Львів) – в 1988 р., а музичного проекту Андрія Кузьменка «Скрябін» – в 1989 р.

Перші дві групи вже на початку творчої кар'єри вирізнялися чіткою панк-роковою індивідуальністю завдяки харизматичним фігурам лідерів. Так, «літописець» українського року О. Євтушенко зазначав, що співак-баяніст «ВВ» Олег Скрипка незграбними, злегка «контуженими» рухами нагадував Петра Мамонова з московської групи «Звуки Му», однак пафос «ВВ» був набагато світліший. Все це являло собою прекумедну суміш панка, харда та хрестоматійного українського фольклору [6, с. 127].

Один із символів української рок-музики група «Брати Гадюкіни» викликала фурор на московському фестивалі «СьРок-88» виконанням двох пісень Сергія

Кузьмінського, текст яких був створений на сполученні суржику та лемківського діалекту. Після перемоги в 1989 р. на першому фестивалі «Червона рута» (друге місце) колектив брав участь у «Різдвяних зустрічах з Алою Пугачовою» в Москві, дав чотири концерти в Торонто (Канада) [2].

Група «Скрябін» виникла в 1989 р. у місті Новояворівське Львівської області шляхом злиття низки місцевих рок-гуртів, що об'єднувалися навколо студії «Спати» (Студія Патологічної Тиші). Вже перший магнітоальбом групи «Chuesh Біль» складався з 8 пісень українською мовою, дубльованих англomовними версіями.

У 1980-х рр. розширюються стильові межі українського року. Так, миколаївський «Діалог» та харківський гурт «37Т» вели пошуки в галузі арт-року, а одеський «Кошкин дом» експериментував у межах «готичної хвилі». Харківський «КПП» на чолі з лідером Сергієм «Сером» Щелкановцевим орієнтувався суто на важку музику, суміш треш, панк і хард-року. Серед найпомітніших українських представників «металу» того часу були «Едем», «Перрон» (Київ), «Ток», «Сад» (Дніпропетровськ), «Білий загін» (Львів), «Дикий мед» (Донецьк) та ін.

Утім, найбільш яскравим напрямом українського року того періоду залишається панк-рок, репрезентантами якого були «Красная плесень», «Дети майора Телятнікова», «Коллежский ассессор», «ВВ», «Брати Гадюкіни». Серед представників панк-рок означеного періоду визначаються найбільш своєрідні харизматичні особистості, зокрема вже згадані Г. Дунаєв, С. Кузьмінський, О. Скрипка. Якщо означені рок-музиканти були і є членами своїх колективів, то, розпочавши з виступів разом з групою «Брати Гадюкіни», Віка Врадій надалі виступала як солістка, перемігши у міжнародному фестивалі-конкурсі «Міс-рок Європа» в 1990 р. та ставши «королевою українського панку».

Отже, 1980-ті рр. в історії української музичної культури можна виокремити як період відродження рок-музики, що зумовлено її легалізацією завдяки початку демократичних перетворень в країні.

Основною ознакою періоду є створення інфраструктури, елементи якої започатковувалися на етапі культивування рок-музики у вітчизняній культурі. Спрямованість на здійснення організаційної та інформаційної функцій у галузі вітчизняної рок-музики стимулювала відродження концертних і фестивальних заходів, рок-клубів та створення культурних центрів як своєрідного симбіозу аудіокомпанії та концертної організації, легалізацію друкованих періодичних видань. Послаблення ідеологічної цензури сприяло активізації пошуку шляхів національної самоідентифікації українських рок-гуртів.

Перспективи подальшого дослідження еволюції вітчизняної рок-музики полягають у виявленні специфіки функціонування цього різновиду творчості в сучасній українській культурі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев А. Кто есть кто в советском роке. Иллюстрированная энциклопедия отечественной рок-музыки // А. Алексеев, А. Бурлака, А. Сидоров. — М. : Издательство МП «Останкино», 1991. — 320 с.
2. Браті Гадюкіни («Гади») [Електронний ресурс] // <http://ru.wikipedia.org>. -- Назва з екрана.
3. Бурлака А. Арт-рок-група «Діалог» / А. Бурлака [Електронний ресурс] // <http://www.testpilot.ru/music/dialog.htm>. -- Назва з екрана.
4. Група Диалог [Електронний ресурс] // [http://ru.wikipedia.org/wiki/Диалог_\(група\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Диалог_(група)). -- Назва з екрана.
5. Едем [Електронний ресурс] // <http://rock.kiev.ua/klub/edem.php>. -- Назва з екрана.
6. Євтушенко О. Україна IN ROCK: статті та есеї / О. Євтушенко. — К. : Грані-Т, 2011. — 240 с.
7. Ежова Т. Гена Дунаев, група Дети майора Телятникова / Т. Ежова [Електронний ресурс] // <http://lehautparleur.livejournal.com/2279.html>. -- Назва з екрана.
8. Ежова Т. Пунк-загін / Т. Ежова // Фонограф. — 1990. — № 105.
9. Крыголам [Електронний ресурс] // <https://ru.wikipedia.org/wiki>. -- Назва з екрана.
10. Лошков Ю. Рок-музика в сучасній культурі Харкова / Ю. Лошков // Культура України. Сер. Мистецтвознавство : зб. наук. пр. — Х. : ХДАК, 2015. — Вип. 50. — С. 15–25.
11. Лошков Ю. Рок-музика в Україні: ознаки періодизації / Ю. Лошков // Аркадія. — Одеса, 2015. — № 1 (42). — С. 14–18.
12. Лошков Ю. Рок-музика в Україні: період культивування / Ю. Лошков // Аркадія. — Одеса, 2015. — № 2 (43). — С. 18–22.
13. Откидач В. Рок-музика і світовий художній процес : моногр. / В. Откидач. — Х. : ХДАК, 2005. — 294 с.
14. Разные люди [Електронний ресурс] // http://rock-n-rock.ru/news/rok_gruppa_raznye_ljudi/2012-01-02-48. -- Назва з екрана.
15. Рок-панорама-86 [Електронний ресурс] // <https://ru.wikipedia.org/wiki>. -- Назва з екрана.
16. Сергей Павлович Щелкановцев: биография [Електронний ресурс] // <http://www.people.su/127168>. -- Назва з екрана.
17. Соколовский И. Происхождение «советского» рока из духа комсомольской бдительности / И. Соколовский [Електронний ресурс] // <http://art.specialradio.ru/?id=50>. -- Назва з екрана.
18. Стеценко К. История советской рок-музыки / К. Стеценко [Електронний ресурс] // <http://sovr.narod.ru/index.html>. -- Назва з екрана.
19. Троицкий А. Рок-музыка в СССР: опыт популярной энциклопедии / А. Троицкий. Ч. 1. -- М. : Книга, 1990. -- 211 с.
20. Українська музика та сучасна рок-культура. Альманах Олександра Євтушенка [Електронний ресурс] // <http://www.rock-oko.com/muzichn-stil.html>. -- Назва з екрана.

Надійшла до редакції 01.12.2015